

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-53>

УДК 339.564

МОРОЗОВА Ольга

ННІ «Українська інженерно-педагогічна академія»
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
<https://orcid.org/0000-0003-0418-601X>
e-mail: olha.morozova@karazin.ua

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ДОСВІДУ КРАЇН G7

Актуальність дослідження зумовлена глибокою трансформацією зовнішньоекономічної діяльності України в умовах повномасштабної війни, руйнуванням усталених торговельних зв'язків, падінням промислового виробництва та виникненням логістичних обмежень. Водночас експорт зберігає ключове значення для підтримання платіжного балансу, валютної стабільності та економічного відновлення країни. Посилення експортного потенціалу розглядається не лише як економічна необхідність, а й як стратегічний пріоритет, що потребує скоординованої взаємодії державних інституцій, бізнесу та міжнародних партнерів.

Проблемою сучасної системи стимулювання експорту в Україні є її фрагментарність і недостатня узгодженість між різними рівнями управління. Це створює бар'єри для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, особливо для малого й середнього бізнесу, який має обмежений доступ до фінансових, логістичних та аналітичних ресурсів. Глобальні трансформації, спричинені військовою агресією та нестабільністю світової торгівлі, вимагають системного переосмислення підходів до експортної політики. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних засад і розробленні ієрархічної моделі посилення експортного потенціалу України з урахуванням досвіду країн «Великої сімки».

Огляд наукових праць і аналітичних звітів свідчить про широке висвітлення проблематики експорту України, але недостатню увагу до комплексної багаторівневої моделі розвитку. Дослідження акцентують на структурних змінах у торгівлі, порушеннях логістичних ланцюгів та інституційних бар'єрах, тоді як міжнародні організації (USAID, ЄБРР, UkraineInvest, Офіс з просування експорту) вказують на нестачу ефективної координації та обмежені можливості підтримки МСП.

Аналіз динаміки зовнішньої торгівлі країн G7 за 2015–2023 рр. дав змогу виокремити дві моделі — експортоорієнтовану (Німеччина, Італія, Канада) та імпортозалежну (США, Франція, Японія, Велика Британія), що формуються на основі промислового потенціалу й зовнішньої політики. Україна ж виявляє високу вразливість до зовнішніх шоків, що підтверджується рекордним дефіцитом торговельного балансу у 2022–2023 рр., домінуванням аграрного експорту й зниженням промислових поставок.

На цій основі запропоновано ієрархічну модель розвитку експортного потенціалу, яка поєднує стратегічні, інституційні та операційні напрями. Її реалізація сприятиме зростанню експортоорієнтованих галузей, модернізації інфраструктури, підвищенню кваліфікації робочої сили та зміцненню позицій України у світовій торгівлі. Запропонована модель може стати основою формування ефективної державної політики підтримки експорту в післявоєнний період та в умовах глобальної конкуренції.

Ключові слова: експортний потенціал України, зовнішня торгівля, торговельний й досвід країни G7, торговий баланс, економічна безпека, зовнішньоекономічна діяльність, стратегія, імпорт, експортний інфраструктура, людський капітал.

MOROZOVA Olha

Educational and Scientific Institute
«Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy»
V. N. Karazin Kharkiv National University

TRANSFORMATION OF THE SYSTEM FOR DEVELOPING UKRAINE'S EXPORT POTENTIAL BASED ON THE TRADE EXPERIENCE OF G7 COUNTRIES

The relevance of this research stems from the profound transformation of Ukraine's foreign economic activity under conditions of full-scale war, disruption of trade relations, decline in industrial production, and logistical constraints. At the same time, exports remain a key factor in sustaining the balance of payments, currency stability, and economic recovery. Enhancing export potential is therefore viewed not only as an economic necessity but also as a strategic priority requiring coordinated interaction between state institutions, businesses, and international partners.

The study addresses the problem of Ukraine's fragmented and insufficiently coordinated export promotion system, which particularly hinders small and medium-sized enterprises due to limited access to financial, logistical, and analytical resources. Global transformations caused by military aggression and instability necessitate a systemic rethinking of export policy. The aim of the research is to substantiate theoretical foundations and propose a hierarchical model for strengthening Ukraine's export potential, drawing on the trade experience of the G7 countries.

A review of recent academic and institutional publications demonstrates wide coverage of Ukraine's export challenges but insufficient attention to the development of a comprehensive multi-level model. Existing studies analyze structural shifts in trade, logistical disruptions, and institutional barriers, while reports by USAID, EBRD, UkraineInvest, and the Export Promotion Office emphasize the lack of effective coordination and SME support mechanisms.

The analysis of G7 trade dynamics for 2015–2023 reveals two dominant models—export-oriented (Germany, Italy, Canada) and import-dependent (USA, France, Japan, United Kingdom)—shaped by industrial structure and foreign policy. Ukraine, in contrast, demonstrates vulnerability to external shocks, with the deepest trade deficit recorded in 2022–2023 due to war, port blockades, and declining industrial exports. Agricultural goods remain dominant, while industrial output and logistics infrastructure suffer significant losses.

On this basis, the article proposes a hierarchical model integrating strategic, institutional, and operational components of export development. Its implementation would strengthen export-oriented industries, modernize infrastructure, improve human

capital, and enhance Ukraine's resilience in global trade. The proposed framework can thus serve as a foundation for post-war economic recovery and the formation of an effective state export support policy adapted to contemporary geopolitical and economic challenges.

Keywords: export potential of Ukraine, foreign trade, trade experience of G7 countries, trade balance, economic security, foreign economic activity, export strategy, import, export infrastructure, human capital.

Стаття надійшла до редакції / Received 13.07.2025

Прийнята до друку / Accepted 12.08.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах зовнішньоекономічна діяльність України зазнає глибокої трансформації під впливом повномасштабної військової агресії, розриву існуючих торговельних зв'язків, зниження виробничої активності та формування логістичних обмежень. Водночас, зростає значення експорту як одного з ключових чинників підтримки платіжного балансу, валютної стабільності та економічного відновлення країни.

Підвищення експортного потенціалу розглядається не лише як економічна необхідність, а як багатоаспектна стратегічна мета, яка потребує взаємодії між державними інституціями, бізнесом і міжнародними партнерами. Особливої актуальності набуває формування ефективної системи підтримки експорту, адаптованої до нових геополітичних, логістичних і технологічних викликів. У цьому контексті важливим є вивчення міжнародного досвіду, зокрема країн G7, для формування національного багаторівневого підходу до розвитку експорту.

Нинішня система стимулювання експорту в Україні залишається фрагментарною та недостатньо скоординованою між різними рівнями державного управління. Це створює бар'єри для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, особливо для малого і середнього бізнесу, який стикається з обмеженим доступом до фінансових, логістичних та інформаційно-аналітичних інструментів.

Глобальні трансформації, спричинені воєнною агресією, змінами у світовій торгівлі та нестабільністю зовнішнього середовища, вимагають системного переосмислення підходів до формування й реалізації експортної політики. Актуальним є створення цілісного підходу для підвищення експортного потенціалу України, що базується на інтеграції стратегічного бачення, інституційної підтримки та практичних інструментів впливу.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика формування експортного потенціалу України знаходить широке відображення в сучасних наукових дослідженнях, аналітичних звітах і практичних рекомендаціях. Так, у працях Л. Норік та Т. Скляр розглянуто структурні зміни у зовнішньоекономічній діяльності України, зокрема зростання дефіциту торгового балансу та зниження обсягів експорту внаслідок геополітичних ризиків [10]. Дослідження Бондаренко С., Нікішиної О., Зеркіна О., та Шапошнікова В. акцентують увагу на трансформації логістичних маршрутів і порушеннях у ланцюгах постачання, що негативно впливають на експортну спроможність, особливо аграрного сектору [1].

О. Жабинець аналізує вплив глобальних змін у міжнародній торгівлі та воєнної агресії Росії на розвиток експортної діяльності в регіонах України, акцентуючи увагу на ролі державної підтримки, зокрема через механізми інституційного сприяння експорту та адаптації до нових викликів зовнішнього середовища [2].

Крім того, звіти міжнародних організацій - таких як USAID [5], ЄБРР (EBRD) [6], UkraineInvest [8] та ДУ «Офіс з просування експорту» [4] - містять практичні рекомендації щодо стимулювання експортної діяльності. Вони акцентують увагу на бар'єрах для малого та середнього бізнесу (МСБ), недосконалій координації між органами влади та обмеженому доступі до фінансових, логістичних і аналітичних інструментів.

Незважаючи на широке коло досліджень, у наукових публікаціях недостатньо висвітлено питання побудови цілісного багаторівневого підходу для підвищення експортного потенціалу України, яка б інтегрувала стратегічні, інституційні та операційні механізми впливу з урахуванням сучасних викликів і трансформацій світової торгівлі.

ВИДІЛЕННЯ НЕДОСЛІДЖЕНИХ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Незважаючи на активне вивчення тематики розвитку експортного потенціалу України, у недостатньо представлено концептуалізацію саме багаторівневої системи підтримки експорту, яка б інтегрувала стратегічні, інституційні та операційні механізми впливу. Зокрема, потребує уточнення і деталізації структура такого підходу у взаємозв'язку між державними, регіональними та галузевими рівнями реалізації політики.

Недостатньо досліджено також питання адаптації інструментів експортної підтримки до умов повоєнного відновлення економіки, а також до нових вимог глобальних логістичних ланцюгів і переорієнтації торговельних потоків. Додаткового вивчення потребують аналітичні підходи, які б дозволили узгодити

інституційні можливості з потребами малого та середнього бізнесу в умовах фінансових, технологічних та кадрових обмежень.

Таким чином, існує потреба у розробці науково-обґрунтованого, гнучкого й адаптивного підходу для підвищення експортного потенціалу України, який дозволить синхронізувати дії держави та бізнесу, з метою забезпечення ефективного реагування на виклики зовнішнього середовища та створення умов для стійкого економічного зростання.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даного дослідження є обґрунтування теоретичних засад та розробка науково-теоретичного підходу до трансформації системи розвитку експортного потенціалу України, з урахуванням торговельного досвіду країн G7. Дослідження передбачає систематизацію стратегічних, інституційних та операційних напрямів підвищення експортної спроможності, а також визначення ключових механізмів їх реалізації в умовах сучасних глобальних викликів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Для забезпечення ефективної трансформації системи розвитку експортного потенціалу України необхідно враховувати досвід провідних країн світу, які вже сформували стійкі моделі зовнішньоекономічної діяльності. Вивчення торговельних стратегій держав з високим рівнем економічного розвитку дозволяє не лише виявити ефективні підходи до стимулювання експорту, але й адаптувати найкращі практики до українських реалій, з урахуванням структурних, інституційних та геополітичних особливостей. Саме тому доцільним є аналіз країн Великої сімки (G7), які демонструють комплексний підхід до розвитку експортної політики та інституційної підтримки бізнесу в умовах глобальної нестабільності.

Країни Великої сімки (G7), до складу якої входять: США; Німеччина; Японія; Велика Британія; Франція; Італія та Канада, є лідерами світової торгівлі. Саме на ці держави припадає значна частка глобального ВВП та понад третину загального товарообігу. Їхній досвід є важливим прикладом стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю в умовах турбулентності світової економіки.

Протягом 2015–2019 рр. динаміка зовнішньої торгівлі в цих країнах була стабільною: обсяги експорту та імпорту зростали поступово, що відображало відновлення після світової фінансової кризи 2008 р. та формуванню сприятливої кон'юнктури на ринках. Починаючи з 2020 р., пандемія COVID-19, а пізніше й геополітична нестабільність, внесли суттєві корективи в розвиток країн, що спричинило зниження експорту, порушення логістичних ланцюгів та зростання дефіциту торгового балансу.

Особливо яскраво це проявилось у Франції, Великій Британії та Японії, де з 2021 р. спостерігається посилення імпорту за рахунок підвищення рівня використання енергоресурсів та споживчих товарів, що спричинило поглиблення дефіциту їх торгового балансу. Водночас такі країни, як Німеччина та Італія, зберегли профіцит балансу завдяки потужному промисловому експорту.

Детальна динаміка зовнішньоторговельних показників країн G7 (експорту, імпорту, торговельного балансу) представлені в табл.1- 3 за 2015-2023 рр.

Таблиця 1

Динаміка експорту країн G7 за 2015–2023 рр., млрд USD*

Країна	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
США	1 501	1 450	1 550	1 664	1 645	1 495	1 755	1 920	1 950
Німеччина	1 328	1 342	1 448	1 557	1 489	1 423	1 620	1 686	1 697
Японія	594	605	698	738	705	641	755	798	810
Велика Британія	407	418	445	472	460	430	498	510	530
Франція	494	489	523	569	556	489	585	618	640
Італія	464	475	506	550	547	497	579	615	630
Канада	408	390	422	451	446	396	475	540	560

*сформовано на основі джерела [11]

Результати динаміки експорту країн G7 свідчать, що у більшості країн G7 спостерігається поступове зростання обсягів експорту та зростання виробничого потенціалу та конкурентоспроможності на світових ринках. Особливо помітне збільшення експорту у США, Німеччині та Японії, що зумовлено розвитком високотехнологічних галузей. Водночас країни з більшою залежністю від природних ресурсів, як Канада, також показують стабільне зростання завдяки експортній діяльності в енергетичному секторі.

Графічне зображення динаміки експорту країн G7 за 2015–2023 рр. наведено на рис. 1.

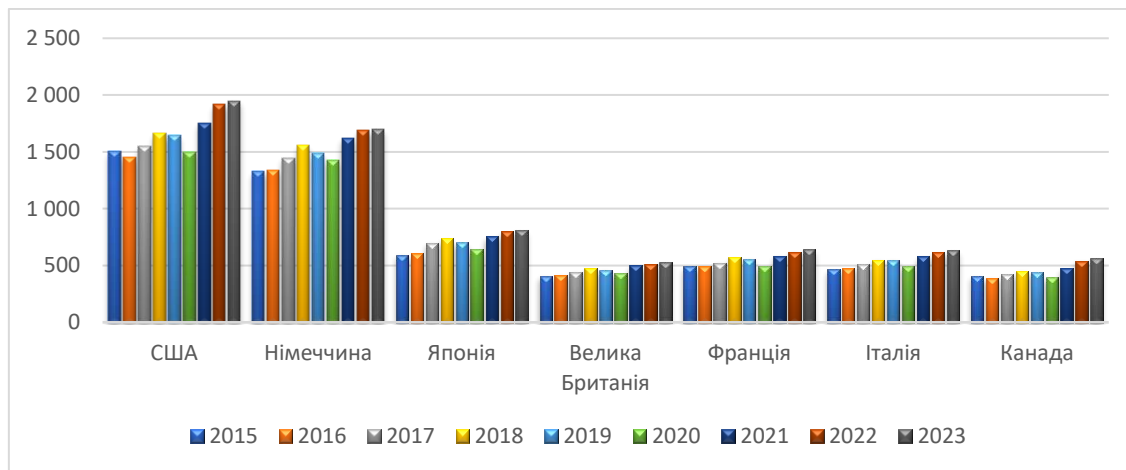

Рис.1. Динаміка експорту країн G7 за 2015–2023 рр., млрд USD

Аналіз динаміки експорту країн G7 за 2015–2023 рр., млрд USD (рис.1.) ілюструє поступове зростання обсягів експорту більшості країн G7. Лідерами є США, Німеччина та Японія. Також простежується стійка тенденція до зростання експорту в Італії та Канаді, що свідчить про стабільність їхніх зовнішньоекономічних позицій.

Таблиця 2

Динаміка імпорту країн G7 за 2015–2023 рр., млрд USD*

Країна	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
США	2 307	2 250	2 350	2 557	2 543	2 339	2 870	3 030	3 100
Німеччина	1 057	1 090	1 163	1 287	1 239	1 176	1 495	1 589	1 469
Японія	707	670	685	713	697	635	750	825	840
Велика Британія	533	545	580	603	595	583	665	695	720
Франція	563	561	613	659	643	583	715	819	850
Італія	447	442	469	502	490	422	566	613	630
Канада	398	355	388	416	433	381	460	520	540

*сформовано на основі джерела [11]

Аналіз динаміки імпорту країн G7 за 2015–2023 рр., млрд USD (табл.2) відображає тенденцію зростання імпорту у більшості країн G7, зокрема з 2021 р., що пов'язано з посиленням закупівель енергоресурсів і споживчих товарів. Найбільш значне збільшення імпорту спостерігається у США, Франції та Японії, що вказує на зростання внутрішнього споживчого попиту та імпортової залежності. Це підтверджує потребу в формуванні ефективного балансу між внутрішнім виробництвом та зовнішніми закупівлями.

Зміни в обсягах імпорту країн G7 у зазначений період представлені на рис. 2.

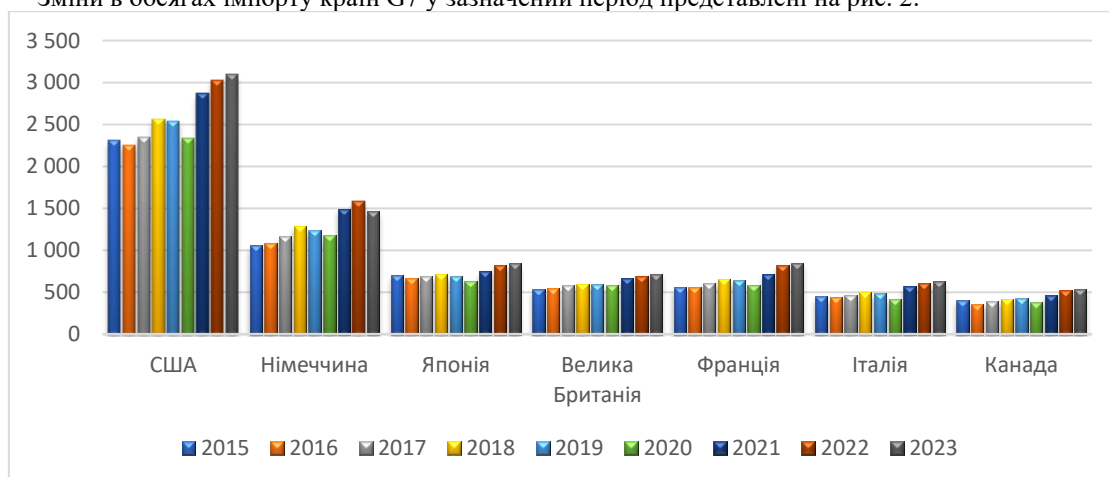

Рис.2. Динаміка імпорту країн G7 за 2015–2023 рр., млрд USD

Як видно з рис. 2, найбільший приріст імпорту спостерігається у США та Франції, особливо з 2021 р. Це свідчить про зростаючу потребу в імпортованих товарах і енергоресурсах. Німеччина й Японія також демонструють стабільну динаміку, тоді як Канада - помірне зростання.

Таблиця 3

Торговий баланс країн G7 за 2015–2023 рр., млрд USD*

Країна	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
США	-806	-800	-800	-893	-898	-844	-1 115	-1 110	-1 150
Німеччина	+271	+252	+285	+270	+250	+247	+125	+97	+228
Японія	-112	-65	+13	+25	+8	+6.8	+5	-27	-30
Велика Британія	-126	-127	-135	-131	-135	-153	-167	-185	-190
Франція	-69	-72	-90	-90	-87	-94	-130	-201	-210
Італія	+17	+33	+37	+48	+57	+75	+13	+2	0
Канада	+10	+35	+34	+35	+13	+15	+15	+20	+20

* сформовано на основі джерела [11]

Аналіз торгового балансу країн G7 за 2015–2023 рр., млрд USD (табл.3) демонструє чіткий поділ країн G7 на дві групи: з профіцитом торгового балансу (Німеччина, Італія, Канада) та з дефіцитом (США, Франція, Велика Британія, Японія). Профіцит у Німеччині та Італії обумовлений потужним промисловим експортом, що компенсує імпортні витрати. У країнах із дефіцитом торгового балансу відзначається домінування імпорту споживчих товарів і енергоресурсів, однак стабільність підтримується за рахунок внутрішнього економічного розвитку та інвестицій у людський капітал.

Для аналізу динаміки зовнішньоторговельної активності країн G7 за 2015–2023 рр. на рис.3 відображено обсяг їх торгового балансу у провідних економіках світу.

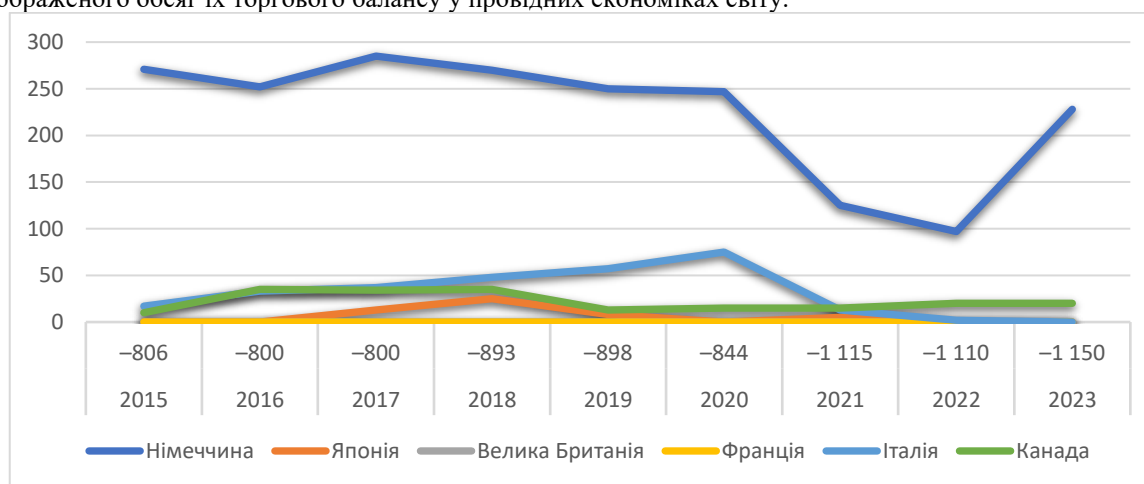

Рис.3. Динаміка торгового балансу країн G7 за 2015–2023 рр.

Результати аналізу динаміки торгового балансу країн G7 за 2015–2023 рр. (рис.3) свідчать про те, що найбільш значний дефіцит торгового балансу спостерігається у США, Великій Британії та Франції. З 2021 р. цей дефіцит посилюється, що свідчить про зростання імпорту, зокрема енергоресурсів і споживчих товарів. Німеччина та Канада демонструють помірне, але стабільне збільшення обсягу як експорту, так і імпорту, при цьому зберігаючи позитивне сальдо. Це свідчить про різні моделі зовнішньоторговельної діяльності: стійка торгівля можлива як за умов дефіциту, що компенсується розвинутим внутрішнім ринком, так і за наявності профіциту, орієнтованого на експортно-інноваційне виробництво.

Загальний аналіз дозволяє виокремити дві моделі зовнішньоторговельної поведінки країн G7. Перша - експортно-орієнтована (Німеччина, Італія, Канада) - базується на промисловому потенціалі, високий доданий вартості продукції та стійких логістичних зв'язках. Друга - імпоротно-залежна (США, Франція, Велика Британія, Японія) - передбачає внутрішню орієнтацію на споживання, що компенсується технологічним розвитком, інноваційністю та інвестиціями в людський капітал. Саме це створює гнучкі механізми балансування торгового дефіциту без значного послаблення економічної стійкості.

Таким чином, зовнішня торгівля має багатовимірний вплив на внутрішній економічний простір країни. Вона визначає розміри та структуру внутрішнього попиту, впливаючи на зміну цінової політики, асортименту продукції, а також рівня доступності товарів для споживачів. Через імпорт і експорт формується доступ до критично важливих ресурсів і товарів, що є визначальним фактором стабільності споживчого ринку та виробничого процесу.

Одночасно зовнішньоторговельна активність стимулює розвиток супутніх галузей - логістики, транспортної інфраструктури, дистрибуції, ритейлу, сервісного обслуговування тощо. Це сприяє модернізації внутрішньої інфраструктури, запровадженню нових форматів торгівлі та активному впровадженню цифрових інструментів. Усе це посилює конкуренцію та створює запит на висококваліфікований персонал, здатний працювати в умовах глобальної конкуренції, швидких технологічних змін і гібридного бізнес-середовища.

Врахування таких тенденцій має стратегічне значення для України, особливо в контексті післявоєнного відновлення економіки. Інтеграція у світові ланцюги доданої вартості, активізація експортного потенціалу, розвиток сучасної логістичної інфраструктури та впровадження ефективного управління людським капіталом можуть стати ключовими чинниками сталого розвитку національного торговельного сектору [7;9].

Зовнішньоекономічна діяльність України за 2015–2023 рр. зазнала суттєвих трансформацій під впливом глобальних і внутрішніх викликів. Основними чинниками, що впливали на динаміку зовнішньої торгівлі, стали пандемія COVID-19, повномасштабне військове вторгнення, яке розпочалося у 2022 р. та зміни валютної політики. Ці фактори мали прямий негативний вплив як на обсяги торгівлі, так і на її структуру.

Упродовж аналізованого періоду обсяги експорту України демонстрували поступове зростання до 2019 р. після чого внаслідок пандемії у 2020 р. відбулося зниження його рівня. У 2021 р. зафіксовано короткострокове покращення, однак початок широкомасштабної війни у 2022 році призвів до стрімкого падіння експортних поставок. Аналогічно імпорту досягнув піку в 2021 році, але у 2022–2023 рр. дещо переформатувався внаслідок нових потреб економіки, зокрема гуманітарних і критично необхідних товарів.

Основні показники зовнішньої торгівлі України у 2015–2023 рр. наведено в табл. 4, що дозволяє проаналізувати динаміку експорту, імпорту та сальдо в єдиному форматі.

Таблиця 4

Основні показники зовнішньої торгівлі України за 2015–2023 рр., млрд USD*

Рік	Експорт	Імпорт	Торговий баланс
2015	38,1	37,5	+0,6
2016	36,4	39,0	-2,6
2017	43,3	49,0	-5,7
2018	47,3	57,0	-9,7
2019	50,1	60,8	-10,7
2020	49,2	54,2	-5,0
2021	68,1	72,7	-4,6
2022	44,1	55,3	-11,2
2023	42,2	58,6	-16,4

* сформовано на основі джерела [3]

Рівень імпорту в Україну також зазнав змін, до 2020 р. спостерігалось поступове зростання обсягів ввезення товарів, насамперед - енергоресурсів, промислового обладнання, легкових авто, побутової техніки та фармацевтичної продукції. Після короткого спаду в період пандемії, імпорту у 2021 р. швидко відновився. Однак із 2022 р. в умовах воєнного стану, обсяги імпорту зазнали коригування: зросла частка гуманітарних поставок, а також імпорту критично важливих товарів - пального, медичних засобів, генераторів, обладнання для енергетичної стабільності тощо.

У результаті вищезазначених змін торговий баланс України залишався переважно від'ємним протягом усього періоду. Найбільший дефіцит зафіксовано у 2022–2023 рр., що було наслідком зниження експорту та зростання потреби в імпорті стратегічної продукції. Така динаміка свідчить про зростаючу залежність економіки від імпортних ресурсів та зниження експортного потенціалу через втрату виробничих потужностей, пошкоджену інфраструктуру та скорочення обробної промисловості. Для наочнішого розуміння змін у зовнішньоекономічній динаміці України за останнє десятиліття, у рис. 4 представлено графічне порівняння обсягів експорту, імпорту в 2015–2023 рр.

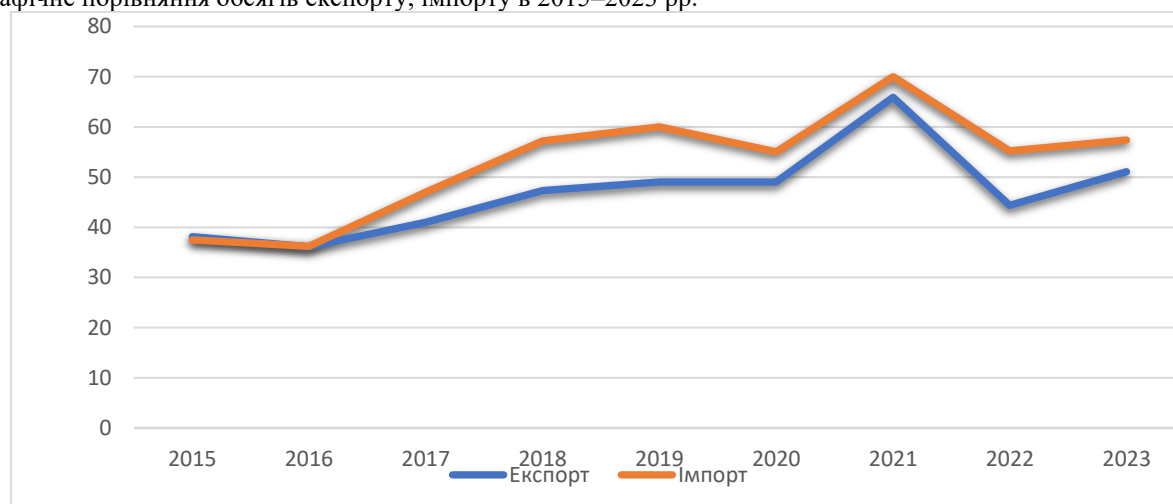

Рис. 4. Динаміка експорту та імпорту України за 2015–2023 рр., млрд USD

Загальна динаміка зовнішньої торгівлі України демонструє зростання обсягів експорту та імпорту до 2021 р., після чого під впливом війни і блокади морських портів експорт різко скоротився, а імпорт, навпаки, залишався на відносно високому рівні через потребу в пальному, медикаментах та технічному обладнанні. У результаті сальдо зовнішньої торгівлі стало суттєво негативним, що створює додаткове навантаження на платіжний баланс і валютний ринок країни.

У структурі експорту найбільш вагомими залишаються агропромислова продукція (переважно зернові, олія, насіння), чорні метали, продукція хімічної промисловості. Після 2022 р. частка зернових у загальному експорті зросла, тоді як частка промислових товарів скоротилася через втрату підприємств у регіонах бойових дій.

Імпортна структура, навпаки, значною мірою змінилася: у 2022–2023 рр. зросла частка товарів оборонного і критичного призначення, паливно-енергетичних ресурсів, а також технічного обладнання для відновлення інфраструктури.

З урахуванням динаміки зовнішньої торгівлі України у 2015–2023 рр. та порівняння з моделями країн G7, сформовано перелік стратегічних напрямів, що сприятимуть активізації експортної діяльності (рис.5).

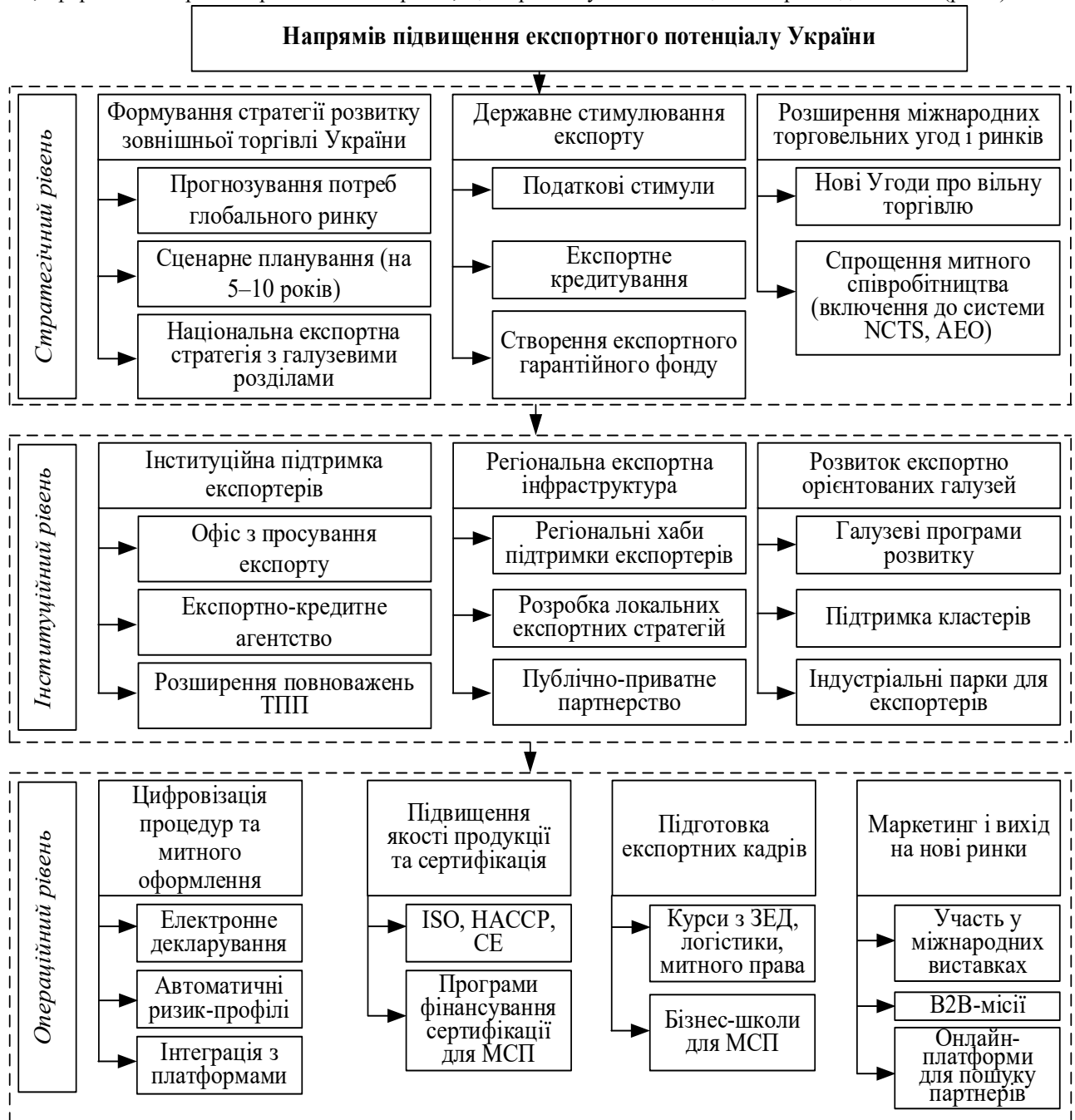

Рис. 5. Науково-теоретичний підхід до підвищення експортного потенціалу України

Запропонований науково-теоретичний підхід передбачає адаптацію провідних практик країн G7 до національного економічного контексту України. На відміну від фрагментарної та реактивної політики, що спостерігається в Україні, моделі G7 демонструють системність, інституційну сталість і довгострокове стратегічне бачення. Відповідно, Україні необхідно акцентувати увагу на посиленні координації між державними органами, створенні стабільних механізмів фінансової та інформаційної підтримки експортерів, модернізації логістичної інфраструктури, а також формуванні експортно-орієнтованих кластерів із високою доданою вартістю. Реалізація таких дій дозволить не лише зменшити зовнішню залежність, а й забезпечити сталий економічний розвиток у довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Аналіз динаміки зовнішньої торгівлі країн G7 у 2015–2023 рр. дозволив виокремити основні підходи до торговельної поведінки та виявити чинники, що забезпечують стійкість зовнішньоекономічної політики в умовах глобальної нестабільності. Встановлено, що успішність цих моделей базується на диверсифікованій структурі експорту, високотехнологічному виробництві, розвинутій логістиці та інвестиціях у людський капітал.

Україна, у свою чергу, демонструє значну вразливість до зовнішніх викликів, що проявляється у зростаючому дефіциті торгового балансу, падінні експортної активності та підвищеній залежності від імпорту критичних товарів. Особливо загострилася ця проблема в період 2022–2023 рр., що зумовлено наслідками воєнних дій, блокадою портів і порушенням ланцюгів постачання. Водночас аналіз зовнішньоекономічної активності свідчить про наявний потенціал до відновлення за умови стратегічного підходу.

У відповідь на ці виклики у статті запропоновано науково-теоретичний підхід до підвищення експортного потенціалу України, який передбачає комплекс взаємопов'язаних заходів на стратегічному, інституційному та операційному рівнях. Його реалізація дозволить забезпечити зростання експортноорієнтованих галузей, модернізувати інфраструктуру, підвищити компетентність персоналу та зміцнити міжнародні позиції України в системі світової торгівлі. Таким чином, сформована модель може слугувати основою для формування ефективної державної політики підтримки експорту у повоєнний період та в умовах глобальної економічної конкуренції.

Література

1. Бондаренко С., Нікішина О., Зеркіна О., Шапошніков В. Трансформація українського сільськогосподарського експорту в контексті російської військової агресії: структурні зміни, адаптивні механізми та глобальні наслідки // *Соціальний розвиток і безпека*. 2024. Т. 14, № 3. С. 116–142. DOI: [10.33445/sds.2024.14.3.9](https://doi.org/10.33445/sds.2024.14.3.9).
2. Жабинець О. Фактори глобальних змін у міжнародній торгівлі та військова агресія Росії: вплив на розвиток експортної діяльності в регіонах України // *Галицький економічний журнал*. 2022. № 75. С. 82–91. DOI: [10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.02.082](https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.02.082).
3. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля України товарами у 2015–2023 рр. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
4. ДУ «Офіс з просування експорту України». Аналітичний огляд інструментів підтримки експортерів. Київ, 2023. URL: <https://epo.org.ua>.
5. USAID Ukraine. *Export Promotion Policy Analysis*. Kyiv, 2022. URL: <https://www.usaid.gov/ukraine>.
6. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). *SME Export Development in Eastern Europe*. London, 2021. URL: <https://www.ebrd.com>.
7. Морозова О. О. Формування стратегії управління людським капіталом підприємств торгівлі в цифровому середовищі: на основі експертного підходу // *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2025. № 89. С. 196–207. DOI: [10.18664/btie.89.330718](https://doi.org/10.18664/btie.89.330718).
8. Український інститут майбутнього. Малий та середній бізнес: перспективи експорту в умовах війни. Київ, 2023. URL: <https://uifuture.org>.
9. Чобіток В. І., Морозова О. О. Формування системи управління людським капіталом на підприємствах торгівлі в цифровому середовищі: теоретичні аспекти // *Вчені записки*. 2024. № 35(2). С. 165–176.
10. Norik L., Skliar T. Analysis of the structure of export-import activity of Ukraine // *University Economic Bulletin*. 2024. Vol. 19(2). P. 22–35. DOI: [10.69587/ueb/2.2024.22](https://doi.org/10.69587/ueb/2.2024.22).
11. World Bank. *Ukraine Economic Update – Spring 2023*. Washington, DC: World Bank Group, 2023. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine>.

References

1. Bondarenko, S., Nikishyna, O., Zerkina, O., & Shaposhnikov, V. (2024). Transformation of Ukrainian Agricultural Exports in the Context of Russian Military Aggression: Structural Changes, Adaptive Mechanisms, and Global Consequences. *Social Development and Security*, 14(3), 116–142. <https://doi.org/10.33445/sds.2024.14.3.9>

2. Zhabynets, O. (2022). Global Change Factors in International Trade and Russia's Military Aggression: Impact on the Development of Export Activities in Ukraine's Regions. *Galician Economic Bulletin*, (75), 82–91. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.02.082
3. State Statistics Service of Ukraine. Foreign trade of Ukraine in goods in 2015–2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
4. State Institution “Export Promotion Office of Ukraine”. (2023). *Analytical Review of Export Support Tools*. Kyiv. Retrieved from <https://epo.org.ua>
5. USAID Ukraine. (2022). *Export Promotion Policy Analysis*. Kyiv. Retrieved from <https://www.usaid.gov/ukraine>
6. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). (2021). *SME Export Development in Eastern Europe*. London. Retrieved from <https://www.ebrd.com>
7. Morozova, O. O. (2025). Development of a Human Capital Management Strategy for Trade Enterprises in the Digital Environment: Based on an Expert Approach. *Bulletin of Transport Economics and Industry*, (89), 196–207. <https://doi.org/10.18664/btie.89.330718>
8. Ukrainian Institute for the Future. (2023). *Small and Medium Enterprises: Export Prospects in Wartime Conditions*. Kyiv. Retrieved from <https://uifuture.org>
9. Chobitok, V. I., & Morozova, O. O. (2024). Formation of a Human Capital Management System in Trade Enterprises in the Digital Environment: Theoretical Aspects. *Scholarly Notes*, 35(2), 165–176.
10. Norik, L., & Skliar, T. (2024). Analysis of the Structure of Export-Import Activity of Ukraine. *University Economic Bulletin*, 19(2), 22–35. <https://doi.org/10.69587/ueb/2.2024.22>
11. World Bank. (2023). *Ukraine Economic Update – Spring 2023*. Washington, DC: World Bank Group. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine>